

Strateegilise kauba kontrolli süsteemi üldine tutvustus

Riho Kruuv
Välisministeeriumi Julgeolekupoliitika ja
relvastuskontrolli büroo nõunik
Strateegilise kauba komisjoni liige esimehe ülesannetes

20. märts 2014

VÄLISMINISTEERIUM

Strateegilise kauba kontroll Eestis al. 16 saj.

- 1560 keelustas Saksa-Rooma keiser nn Narva sõidu, mille all tuleb tänases tähenduses mõista strateegiliste kaupade Saksa-Rooma riigist Venemaale väljaveo keeldu.
- Kõiki, kes müüsid venelastele relvi, raudrüüsid, püssirohtu, tina, kuule, salpeetrit, väävlit, tärpentiini ja linaõli (kasutati süütemassi valmistamiseks), vaha ja rasva aga samuti ka soola, heeringaid jm provianti, ähvardati kõrgete trahvidega.
- Kuigi käsk tuli teatavaks teha igal viimasel kui turuplatsil, ei tähendanud see veel, et keelust ka kinni peeti.
- Samuti peeti humalat strateegiliselt oluliseks tooraineks.

Strateegilise kauba kontroll

- Milleks
- mida ja
- millisel alusel kontrollitakse?
- Kes kontrolli teostab?

Milleks strateegilise kauba kontroll?

- Rahvusvaheline vaade:
 - takistada relvastuse ebaseaduslikku valmistamist ja levikut (sh. terrorism)
 - takistada ebastabiilsust tekitavat sõjalise võimekuse akumulatsiooni (agressiivsete ambitsioonidega riikide ründevoimekust)
 - saavutada relvatarnete läbipaistvus ja vastastikune usaldus
 - soovitatav lõpptulemus: rahvusv. julgeoleku ja stabiilsuse kasv, ettearvatavus
- Eestikeskne vaade:
 - kindlustada Eesti (ja meie liitlaste) rahvuslik julgeolek
 - täita meie rahvusv. kohustusi ning hoida Eesti kui koostööpartneri mainet ja usaldusväarsust
 - kindlustada Eesti elanikkonna turvatunne ja rahulik uni

Mida kontrollitakse?

- sõjalised kaubad - ained, materjalid, vahendid ja tehnoloogia, mis on loodud sõjaliseks kasutamiseks
- kaitseotstarbelised tooted...≈...sõjalised kaubad (EL dir. 2009/43/EÜ)
- kahesuguse kasutusega kaubad - kaubad ja tehnoloogia, mida saab kasutada nii sõjaliseks kui tsiviilotstarbeks
- inimõiguste rikkumiseks kasutatavad kaubad
- erandjuhul ka muud kaubad (kauba sihtriigi või lõppkasutaja põhise kontrolli rakendamise korral)

- kehatud kaubad on tarkvara ja tehnoloogia, mis edastatakse elektrooniliselt, telefoni või faksi teel

VÄLISMINISTEERIUM

Rahvusvaheline koostöö ehk kust tulevad kontrollnimekirjad?

- It takes many to tango!
- Riikidevaheline koostöö ja rahvusvahelised kokkulepped (režiimid)
 - Austraalia grupp (AG, keemiline ja bioloogiline relv)
 - Tuumatarnijate grupp (NSG, tuumarelv)
 - Wassenaari kokkulepe (WA, tavarelvastus)
 - Raketitehnoloogia kontrollrežiim (MTCR, raketitehnoloogia)
 - Zangger'i komitee (ZC, lõhustuvad ained, tuumakütus)
- Kauba kontrollnimekirjad sünnivad režiimides
- Eesti kasutab EL-i ühtseid nimekirju, sõjaliste kaupade osas lisatud sisejulgeoleku kaalutlustel mõned täiendavad (EST) kategooriad

Mille alusel kontrollitakse? Õigusaktid

- **Strateegilise kauba seadus - põhiakt**
- Euroopa Liidu Nõukogu määrus 428/2009/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse kord kaheksuguse kasutusega kaupade ja tehnoloogia ekspordi kontrollimiseks
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2009/43/EÜ kaitseotstarbeliste toodete ühendusesisese veo tingimuste lihtsustamise kohta
- Euroopa Liidu Nõukogu määrus 1236/2005/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse kord inimõiguste rikkumiseks kasutatava kauba kontrollimiseks
- Tolliseadus
- **Rahvusvahelise sanktsiooni seadus**
- Relvaseadus
- Kiirgusseadus
- Lõhkematerjaliseadus
- Karistuseseadustik
- Vabariigi valitsuse määrused

VÄLISMINISTEERIUM

Kes kontrolli teostab?

- **Strateegilise kauba komisjon** – Eesti litsentseerimisasutus
- Üks ja ainuke kõigi kaubagruppide jaoks
- Loodud Välisministeeriumi juurde 1994. aastal – 20 aastat kogemusi!
- Koondab kuue ametkonna esindajad (KAPO, KMIN, MKM, MTA, PPA, VM)
- Strateegilise kauba komisjon arutab ja otsustab kõiki strateegilise kaubaga seonduvaid küsimusi

Komisjoni ülesanded (StKS järgi)

Komisjon:

- Väljastab, pikendab ja tunnistab kehtetuks strateegilise kauba sisse- ja väljaveolitsentse, transiidilube, väljaveo üldloa kasutaja õiendeid, rahvusvahelisi impordisertifikaate, lõppkasutaja sertifikaate ning kauba kättesaamise tõendeid
- Otsustab isikute kandmise sõjalise kauba vahendajate riiklikku registrisse ja sellest kustutamise
- Teeb koostööd välisriikide asjaomaste asutustega ja rahvusvaheliste ekspordikontrolli organisatsioonidega
- Täidab teisi seaduse, muu õigusakti või välislepinguga komisjonile pandud ülesandeid

VÄLISMINISTEERIUM

Rahvusvahelised sanktsioonid

- Eesmärgiks on kas hoida ära mingi riigi või inimgrupi ebasoovitav käitumine/poliitika või saavutada muutus senises käitumises/poliitikas
- Rahvusvahelised sanktsioonid valdavalt mitmepoolsed
- Ühepoolsetel sanktsioonidel üldjuhul väike mõju, sest eksisteerib asendatavusefekt
- Sanktsioone kasutatakse tavaliselt alles siis, kui diplomaatia ebaõnnestub...
- ...kuna pahatihti kannatab sanktsioonide all kõige enam just süütu tsiviilelanikkond
- Sanktsioonide “sihitus” väga oluline nt. kaubandussanktsioonide (embargod) puhul rakendatakse keeldu neile kaubagruppidele, mille puhul on efekt suurim (tagab muutuse sihtriigi valitsuse poliitikas) või mis välistavad edasise sõjalise võimekuse suurenemise (relvaembargod)

Rahvusvahelised sanktsioonid

(järg)

- Eesti jaoks olulisemad rahvusvahelised organisatsioonid, mis sanktsioone kehtestavad:
 - Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO)
 - Euroopa Julgeoleku ja Koostööorganisatsioon (OSCE)
 - Euroopa Liit (EL)
- ÜRO ja EL-i poolt kehtestatud sanktsioonid Eestile täitmiseks kohustuslikud
- Eesti puhul üldjuhul vajalik Valitsuse otsus sanktsiooni rakendamise kohta
- Rahvusvaheliste sanktsioonide alane rubriik Välisministeeriumi koduleheküljel:

<http://www.vm.ee/?q=et/taxonomy/term/89/>

VÄLISMINISTEERIUM

Suur tänu!

Täiendav info:

Välisministeeriumi kodulehel www.vm.ee
Vt. strateegiliste kaupade kontrolli alajaotust

Komisjoni kontaktid:

Telefon: 637 7192

Faks: 637 7199

E-posti aadress: stratkom@vm.ee

Islandi Väljak 1, 15049 Tallinn

VÄLISMINISTEERIUM